
100 YILLIK ACININ İZLERİ

05.06.2017

AA 03 Haziran 2017

Ercan Öztürk

Birinci Dünya Savaşı'nda Rusların işgali sırasında 10 binin üzerinde Türk askerinin esir tutulduğu Hazar Denizindeki Büyük Zire Adası (Nargin adası) ilk kez Türkiye'nin Bakü Büyükelçisi Erkan Özoral ve beraberindekiler tarafından ziyaret edildi. Adaya çıkan grubun karşılaştığı manzara, o tarihlerde yaşanan bu kanlı trajediyi apaçık gözler önüne seriyordu...

Yılanlı ada olarak da nam salan Narginde, yarım metre boyundaki nezarethaneler, penceresiz hücrelerin yanı sıra etrafa saçılan çok sayıda insana ait kemikler, ziyarete katılanların ağlamasına neden oluyordu. AKŞAM Cumartesi, Türk pilot Vecihi Hürkuş'un da esir olarak kaldığı bu adaya yapılan tarihi ziyarete tanıklık etti...

Kars Serhat Boyları Derneği Başkanı Muharrem Yıldız geçtiğimiz yıl Nargine düzenleyecekleri ziyaret için aradığında heyecanlanmıştı. Sarıkamışta esir düşen askerlerin kaldığı adaya ilk defa ziyaret düzenleniyordu. Azeri hükümeti adanın askeri sınırlar içinde olduğunu gerekçe göstererek bu ziyareti son dakikada iptal edince adaya gidecek olan herkes hayal kırıklığı yaşamıştı. Bu defa Cumhurbaşkanı Başdanışmanı Yalçın Topçu devreye girerek Azerbaycan hükümetinden gerekli izinleri alarak Türk heyetinin adaya gidişinin önündeki bütün engelleri kaldırdı. Ziyarete Türkiye Bakü Büyükelçisi, Askeri Ateşe, elçilik çalışanları ile Kars Serhat Boyları Derneği katıldı.

SAĞ KALANLAR ESİR ALINMIŞ

İstanbuldan Baküye giderken uçakta bu adayla ilgili bilgileri Kars Serhat Boyları Derneği Başkanı Muharrem Yıldızdan alıyoruz. Yıldız, Biz bu adaya Sarıkamış anmalarıyla aynı anda ziyaret yapmak istiyoruz. Sonuçta Narginle Sarıkamış bir bütündür. Birinci Dünya savaşı sırasında Sarıkamışta esir düşen 12 bin civarında Türk askeri bu adaya götürülmüş. Burada açlığa, sefaletle terk edilmiş. Hastalıktan yılan sokmasından hayatlarını kaybetmişler. Dirençli olanlar da Sibiryaya götürülerek bazı ağır işlerde çalıştırılmıştır.

DEFALARCA GİTMEK İSTEDİK

Serhat Boyları olarak her yıl Sarıkamışta anma etkinlikleri düzenliyoruz. Geçtiğimiz yıl Nargini ziyaret etmek için bütün izinleri aldık. Ancak ziyarete günler kala hava muhalefeti nedeniyle iptal edildi. Adanın etrafında gezindik. Adaya ayak basmamıza izin verilmedi. Burası Azeri Deniz Kuvvetleri Komutanlığına bağlı bir ada. Askeri bölge olduğu için de ziyarete izin verilmiyor.

YALÇIN TOPÇU DEVREYE GİRDİ

Kış aylarında burası çok dalgalı oluyor. Dolayısıyla bir gün belirlemek zor. Biz de yazın buraya ziyaret yapalım istedik. Hemşehrimiz olan Cumhurbaşkanı Başdanışmanı Mehmet Uçum devreye girdi. Süreç böyle başladı. Daha sonra diğer hemşehrimiz olan Cumhurbaşkanı Başdanışmanı Yalçın Topçu bu girişimleri hızlandırdı. Türkiye Bakü Büyükelçiliğini de devreye sokarak gerekli izinleri aldık. Bize orada Azeri askerler de eşlik edecek. Askeri bölge olduğu için yalnız olmayacağız dedi.

YILANLARA DİKKAT EDİN!

Kısa bir Bakü gezisinin ardından ertesi gün erken saatlerde adaya gideceğimiz için erkenden yattık. Sabah kalktığımızda Serhat Boyları Derneği Başkanı Muharrem Yıldız ile Atilla Bayramoğlu rahat kıyafetler giymemiz konusunda son uyarısını yaptı. Bakü Büyükelçiliğine gittikten sonra hep birlikte Azeri Deniz Kuvvetleri Komutanlığından bir gemiyle 1,5 saat sürecek yolculuğa start verildi. Yolculuk sırasında Azeri askerler ikramda kusur etmediler. Çay, kahve ve yemek ikramları eksik olmadı. Heyette bulunan herkes bir an önce geminin iskeleye yanaşmasını bekliyordu. İskeleye yaklaşırken Azeri komutan, Dikkat edin. Bu adanın halk arasındaki adı Yılanlı ada. Çok sayıda yılan var. Uyarısını yaptı. Gemi hurdalarıyla dolu adaya yanaştık.

ELLERDE KARANFİL, YOLA DÜŞTÜK

Adaya inen Türkiye'nin Bakü Büyükelçisi Erkan Özoral, eşi Meltem Özoral, Askeri Ateşe Tuğgeneral Zafer Ocak, Azerbaycan Deniz Kuvvetleri Komutan Yardımcısı Natig Bağirov, Kars Serhat Boyları Derneği Başkanı Muharrem Yıldız, dernek temsilcilerinden Atilla Bayramoğlu Türk askerlerinin hayatlarını kaybettiği adaya bırakmak için yanlarına çok sayıda karanfil almışlardı. Türk askerlerin hayatlarını kaybettiği noktanın adanın bir diğer ucu olduğu söylendi. 3 kilometrelik yolu yürümeye başladık. Bir taraftan yılanlarla karşılaşmamak için dua ediyorduk. Etrafta çok sayıda yapı vardı ancak bunların Birinci Dünya Savaşından sonra yapıldığı söylendi.

VATAN UĞRUNA ÖLDÜLER

Kars Serhat Boyları Derneği Başkanı Muharrem Yıldız, Neslimizden saklanıldı Sarıkamış gerçekliği. Sarıkamış'ta sanki bir kahramanlık destan yazılmamış gibi, Türk milletinin benliğinden belki unutturulmak istenilmişti, doğru değildi. Bu doğru değil çünkü orada seve seve ölümü seçmek isteyenler vardı. Soğuğa rağmen, açlığa rağmen bile bile ölüme gitmek vardı. Dünyaya vatani ve milleti uğruna ölmeyi ortaya koyan bir milletin kahramanlık destanı vardı. Bunu bizden saklamışlardı. Ne yazık ki artık üstü açılıyor Sarıkamışın da Nargindeki bu esirlerimizde. Çünkü biz gençlik olarak yüreğimiz sızlıyordu 90 bin şehit bir mermi atmadan öldü diye oradaki kahramanlık destanına verilen doğru bir kelime değildi dedi.

RUSLAR İÇİN STRATEJİK ÖNEME SAHİP

Nargin Adası günümüzdeki adıyla Büyük Zire, Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait bölümünde yer alıyor. I. Dünya Savaşı sırasında Ruslar tarafından işgali sırasında tutuklanan asker ve siviller bu adada esir olarak tutulmuş. Esirler açlık, yılan ısırması ve hapislilerin işkenceleri nedeniyle ölmüştür. Ruslar, adada insanların gayet mutlu olduklarını dünyaya ispat etmek için bir senaryo uydurarak belgesel film çekmiş. Filmde esirlerin bir kısmı güreş tutarken bir kısmı da folklor oynarken görülüyor. Daha sonra adada bulunan çocuklarla hep birlikte denize girerken

görülüyorlar. Hasan Cüneyd Zapsu'nun anlattığına göre, dedesi Abdurrahim Rahim Zapsu da adadaki esirlerden birisiydi ve bir hemşirenin yardımıyla kurtulmuştu. Ayrıca, Türk pilot Vecihi Hürkuş da adada esir tutulanlardan birisiydi ve yöre sakinlerinin yardımlarıyla kurtulmayı başarmıştı. Adadaki deniz feneri 11 Aralık 1885 yılında çalışmaya başladı.

VECİHİ HÜRKUŞ BU "ADA"DAN KAÇIRILMIŞ

Sarıkamış'tan gelen askerlerimizin hangi şartlarda yaşadığının ve akıbetinin ne olduğunun iyi bilinmediğini söyleyen Yıldız, Sadece Vecihi Hürkuş'un kurtulduğu biliniyor, diğerlerinin akıbeti bilinmiyor. Sarıkamış törenlerinin öncesinde ya da sonrasında yılda bir kez de olsa bir anma töreni yapılmasını arzu ediyoruz. Geçen yıl Cumhurbaşkanımızdan şehitleri anmak için bir abide olması konusunda talebimiz olmuştu. İnşallah Büyükelçimiz bu işe el koydu. Bu ziyaret çok önemli. Türkiye Cumhuriyeti devleti bu resmi ziyareti başlattı, bundan sonra devam edecek dedi.

KADINLAR AĞLADI

Nihayet 3 kilometrelik yürüyüşün ardından Türk askerlerin esir tutulduğu bölgeye gelmiştik. İlk olarak bir çukur karşımıza çıktı. Yarım metre yüksekliğindeki bu çukurun nezaret olduğunun bilgisini bize eşlik eden Azeri komutan acıyordu. Ardından sadece bir kapısı olan bir yapı karşıladı bizi. Yılanlardan korkanlar buraya girmeye korksa da herkes merak ediyordu. Esirlerin tutulduğu bu hücreye giren kadınlar, buradan çıkınca ağlamaya başlıyordu.

KARANFİL BIRAKILDI

Türk askerlerin esir tutulduğu bölgede trajedinin boyutları da yüzümüze çarpıyordu. Çok sayıda insan kemiği, kafatası yerlerde duruyordu. Heyette bulunanlar karanfiller bırakıp dua etti. Muharrem Yıldız ile Atilla Bayramoğlu'nun poşete toprak doldurduğunu gördüm. Merak edip sorduğumda Yıldız, "Toprağı Sarıkamıştaki şehitliğe döneceğiz. Bir dahaki gelişimizde buraya da Sarıkamıştan toprak getireceğiz. Sarıkamışta donarak ölenler de esir düşenler de arkadaşları. Arkadaşları yeniden bir araya getireceğiz diye cevapladı.

Muharrem Yıldız, araya giriyor ve Neslimizden saklandı Sarıkamış gerçekliği. Sarıkamış'ta sanki bir kahramanlık destan yazılmamış gibi, Türk milletinin benliğinden belki unutturulmak istenilmişti ama bu doğru değildi" diyor.